

نقش گردشگری در تغییرات زندگی ساکنین مقصد.

نمونه مورد مطالعه: شهر تبریز

ابوالفضل قنبری^{۱*}، معصومه آدمی^۲

^۱دانشیار دانشگاه تبریز، ^۲کارشناس ارشد دانشگاه تبریز

تاریخ دریافت: ۹۵/۴/۱۲؛ تاریخ پذیرش: ۹۵/۶/۸

چکیده

گردشگری در بستر محیط جغرافیایی صورت می‌گیرد که متشکل از محیط طبیعی، فرهنگی و اجتماعی است. هر یک از این دو محیط متشکل از عواملی هستند که به نوعی برگردشگری تأثیرگذار است و از آن تأثیر می‌پذیرد. گردشگری می‌تواند اثرات متفاوت و قابل توجهی در منطقه گردشگرپذیر بر جای بگذارد. این اثرات می‌تواند اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و زیست محیطی باشند. با توجه به پیچیدگی و همچنین گستردگی فعالیت‌های گردشگری اثرات ناشی از آن نیز ابعاد به هم پیوسته بسیاری دارند که باید در مطالعه اثرات گردشگری به آنها توجه شود. این اثرات به نوعی به طور مستقیم در شیوه و کیفیت زندگی جامعه میزبان انعکاس می‌یابد. بنابراین، می‌توان صنعت توریسم را یکی از مؤثرترین عوامل بر کیفیت زندگی ساکنان مقاصد گردشگری دانست. این پژوهش، به روش توصیفی و تحلیلی و با هدف دستیابی به تأثیرات گردشگری بر کیفیت زندگی انجام گرفته است. جمع‌آوری داده‌ها از طریق مشاهده میدانی، توزیع پرسش‌نامه و مطالعات کتابخانه‌ای صورت گرفته است. جامعه آماری این پژوهش، ساکنان محلی شهر تبریز طی سال ۱۳۹۴ بود که برای تعیین حجم نمونه و روش نمونه‌گیری، به ترتیب از روش تعیین حجم نمونه کوکران که برای ۴۰۰ نفر تعیین و نمونه‌گیری تصادفی ساده و در تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل عاملی در محیط نرم‌افزاری SPSS و به منظور روایی و پایایی پرسش‌نامه، به ترتیب از روایی محتوا (نظر اساتید و کارشناسان مرتبط با مسایل شهری و گردشگری) و ضریب آلفای کرونباخ که می‌توان گفت میزان پایایی ابزار تحقیق در حد قابل قبولی بوده است، استفاده شد. نتایج حاصله از تحلیل اکتشافی، نشان داد هرگاه از نظر ساکنین در مورد تأثیرات گردشگری و قلمروهای زندگی خاص پرسش شده، درک آنها هم دارای بعد مثبت بوده است. به تعبیری وقتی تأثیرات گردشگری در رابطه با رضایت از زندگی مطرح شده است، همراه با درک مثبت ساکنین از نظر تأثیرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی و قلمروهای خاص زندگی بوده است. به طوری که یافته‌های تحلیل عاملی مربوط به تأثیرات گردشگری نشان داد، مؤلفه «هزینه‌های زندگی در نتیجه‌ی حضور گردشگران افزایش داشته است» با بار عاملی (۰/۸۱۷)، مؤلفه «توسعه گردشگری باعث ایجاد فرصت‌های تفریحی برای ساکنین می‌شود» با بار عاملی (۰/۸۱۰) و مؤلفه «گردشگری موجب می‌شود که ساکنین رفتار گردشگران را تقلید کنند و سنت‌های فرهنگی خود را رها کنند» با بار عاملی (۰/۹۰۱) بیشترین تأثیرپذیری را از بین مؤلفه‌های تأثیرات گردشگری داشته است. نتایج تحلیل عاملی مربوط به قلمرو زندگی خاص نشان داد مؤلفه «چقدر از عوارض اخذ شده توسط شهرداری‌ها راضی هستید» با بار عاملی (۰/۸۹۴)، مؤلفه «چقدر از شرایط محیطی جامعه محلی راضی هستید» با بار عاملی (۰/۸۳۹)، مؤلفه «احساس می‌کنم وقتی با گردشگران صحبت می‌کنم فرهنگ خود را توسعه می‌دهم» با بار عاملی (۰/۸۹۲) و مؤلفه «چقدر از کیفیت هوا در ناحیه خود راضی هستید» با بار عاملی (۰/۷۹۹) بیشترین تأثیرپذیری را از بین مؤلفه‌های قلمروهای خاص زندگی داشته است. همچنین، عامل «چقدر از گذران نحوه زندگی خود راضی هستید» با بار عاملی (۰/۸۷۳) مهم‌ترین مؤلفه کیفیت کلی زندگی به دست آمد.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، قلمروهای زندگی خاص، تأثیرات گردشگری، رضایت از زندگی، تبریز.

مقدمه

مربوط به کیفیت زندگی، فقط زیستن مهم نیست، بلکه کیفیت آن نیز اهمیت دارد (اصغری زمانی و دیگران، ۱۳۹۱: ۷۰). مفهوم کیفیت زندگی عمدتاً به منزله رضایت از زندگی، خوشبختی و سعادت، رفاه و آسایش شناخته می‌شود و سطح تحقق نیازهای انسان را منعکس می‌کند (Zielinska et al., 2010: 1). مفهوم کیفیت زندگی تا اندازه‌ای مبهم است. از یکسو کیفیت زندگی فردی به منزله پنداشتی از چگونگی گذران فرد مطرح می‌شود و از بعدی کلی‌تر، کیفیت زندگی شامل موقعیت‌های زندگی در مکان‌های مختلف حول یک عامل است (Pal & Kumar, 2005: 217). کیفیت زندگی شهری در برنامه‌ریزی شهری حداقل می‌تواند در دو مرحله از فرایند برنامه‌ریزی استفاده شود. مرحله اول جایی است که برنامه‌ریزان می‌خواهند چشم‌انداز صحیح و قابل اطمینانی از وضعیت موجود شهر داشته باشند. در واقع، در این مرحله برنامه‌ریزان در پی آن هستند تا به اولویت‌ها و مسابلی که اهمیت بیشتری دارند، به‌طور ویژه توجه کنند و ابعاد مختلف کیفیت زندگی شهری می‌تواند راهنمای مناسبی برای آنها در این مرحله باشد. مرحله دوم جایی است که برنامه‌ها و پروژه‌ها باید ارزیابی شود تا سودمندی و کارایی آنها تأیید شود (لطفی، ۱۳۸۸: ۶۸).

نتایج مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به ارزیابی سیاست‌ها، رتبه‌بندی مکان‌ها، تدوین استراتژی‌های مدیریت، و برنامه‌ریزی شهری کمک کند و درک اولویت‌بندی مسایل اجتماع را برای برنامه‌ریزان و مدیران شهری به منظور ارتقای کیفیت زندگی شهروندان تسهیل سازد. یافته‌های کیفیت زندگی می‌تواند برای بازشناسی استراتژی‌های سیاسی قبلی و طراحی سیاست‌های برنامه‌ریزی آینده استفاده شود (Lee, 2008: 1207). به نقل از رضوانی و دیگران، (۱۳۸۹). بهبود کیفیت زندگی شهری متأثر از عوامل و فعالیت‌های مختلفی است که در شهرها وجود دارد. در همین زمینه، توسعه گردشگری به عنوان منبعی از ویژگی‌های در حال تغییر اقتصادی، اجتماعی، و محیطی به شمار می‌آید که پتانسیل آن را دارد تا در بهبود کیفیت زندگی مؤثر واقع شود. نقش گردشگری

گردشگری در هر فضای جغرافیایی در روندی از تطبیق‌پذیری جاذبه‌ها، سکونت‌گاه‌ها و تسهیلات مورد نیاز انجام می‌گیرد. وجود جاذبه‌های متعدد و متنوع آثار تاریخی فرهنگی و جاذبه‌های ویژه در نقاط شهری همگام با رشد و توسعه گردشگری در چند دهه اخیر به هجوم گردشگران به شهرها منجر شده است (Timothy, 1995: 62). توسعه گردشگری انواع مختلفی از اثرات را به همراه دارد که به‌طور کلی می‌توان آنها را به اثرات و پیامدهای اقتصادی، محیطی، اجتماعی - فرهنگی تقسیم کرد که البته بسته به بافت و شرایط جامعه می‌تواند مثبت یا منفی باشد (Cascaent, 2008: 17). در همین زمینه، از جمله اثرهایی که توسعه گردشگری شهری به دنبال دارد، اثرهایی است که بر کیفیت زندگی شهروندان بر جای می‌گذارد. کیم^۱ (۲۰۰۲)، اعتقاد دارد بین اثرات گردشگری و رضایت از قلمروهای مختلف زندگی^۲ رابطه وجود دارد و با افزایش سطح توسعه گردشگری کیفیت زندگی ساکنین محلی افزایش می‌یابد (Kim, 2002).

داشتن کیفیت زندگی مطلوب همواره آرزوی بشر بوده و است و با توسعه و پیشرفت شهرها رفته رفته بیشتر می‌شود (اصغری زمانی و دیگران، ۱۳۹۱: ۷۱). در ابتدا، این آرزو به بهبود وضعیت ظاهری افراد از قبیل میزان درآمد، تحصیلات، سلامتی جسمی و مسکن محدود بود، ولی اکنون به طیف‌های وسیعی از جمله متغیرهای کیفی و ذهنی توجه می‌شود (مختاری و نظری، ۱۳۸۹: ۹). نگرانی از کیفیت زندگی یکی از مشخصه‌های جامعه معاصر است، زیرا در بحث‌های

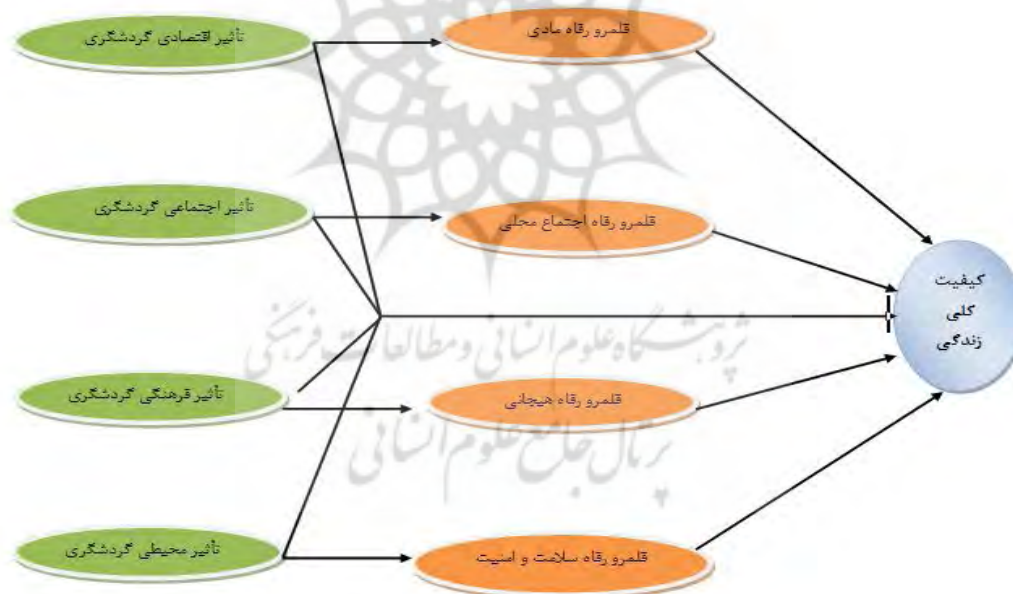
1. Kim

۲- قلمروهای زندگی خاص می‌تواند در ابعاد چهارگانه رفاه مادی (هزینه‌های زندگی، درآمد و وضعیت اشتغال افراد)، اجتماع محلی (رضایتمندی ساکنان از شرایط محیطی به لحاظ آب و هوا، خاک، مردم، امکانات و خدمات محلی)، رفاه هیجانی (اوقات فراغت، فعالیت‌های تفریحی، ازدحام گردشگران، وضعیت مکان‌های مذهبی، فرهنگ محلی) و امنیت و آسایش (سطح رفاه و رضایت از سلامتی، کیفیت آب آشامیدنی، هوا، امنیت عمومی، بهداشت و پاکیزگی محیط و میزان جرایم و تصادفات) مطرح شود.

است و از روزگاران گذشته تا به امروز به علت نزدیکی به روسیه و عثمانی و ارتباط با کشورهای اروپایی مورد توجه قرار داشته و سیاحان و گردشگران بسیاری را پذیرا بوده است و در حال حاضر پس از بهره‌برداری از آزادراه نبی‌اکرم (تبریز - زنجان)، میزان مسافری پذیرای تبریز رو به افزایش نهاده و این شهر پس از مشهد به عنوان دومین شهر مسافرپذیر کشور مطرح گردیده است (استانداری آذربایجان شرقی، ۱۳۹۲). بنابراین، ضروری است با بررسی و شناخت نقش توسعه گردشگری، گامی مؤثر در بهبود سطح کیفیت زندگی شهروندان برداشت. این نوشتار، نقش گردشگری در تغییرات زندگی مقصد را بر روی ساکنین شهر تبریز مورد آزمون قرار داده است و سعی شده تا با ارایه شاخص‌هایی اثرات گردشگری و تأثیر آنها را روی کیفیت زندگی ساکنین شهر تبریز ارزیابی نماید.

در ایجاد کیفیت زندگی مطلوب، از طریق استانداردهای بالای سطح زندگی (Liu & War, 1986: 213) درآمدهای مالیاتی روزافزون، فرصت‌های شغلی بیشتر (Milman & Pizam, 1988: 191)، تنوع اقتصادی، افزایش سطح امکانات فراغتی، توسعه زیرساخت‌ها و خدمات عمومی در جامعه (Choi, 2003: 58)، تبادل فرهنگی و افزایش سطح آگاهی‌های مردم و گردشگران (قدمی و دیگران، ۱۳۸۹) شکل می‌گیرد. با این تفاسیر، ملاحظه می‌شود توسعه گردشگری با اثرات و پیامدهای مطلوب و نامطلوبی که به همراه دارد می‌تواند در ارتقاء و تنزل کیفیت زندگی شهروندان نقش ایفا کند.

تبریز به‌عنوان بزرگ‌ترین شهر منطقه شمالغرب کشور و قطب اداری، ارتباطی، بازرگانی، سیاسی، صنعتی، فرهنگی و نظامی این منطقه شناخته می‌شود. تبریز شهری است که در طول جاده ابریشم، غرب را به شرق پیوند داده و دروازه مشرق زمین خوانده شده

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق (مأخذ: نگارندگان)

Var, 1986: 214). مطالعات تأثیر محیطی گردشگری^۱ اشاره دارد که ساکنین ممکن است گردشگری را دارای تأثیرات مثبت و منفی بر محیط ارزیابی کنند. بعضی از افراد عقیده دارند که گردشگری کمک می‌کند که

مبانی نظری

در کشورهای توسعه‌نیافته، فرهنگ‌های محلی و سنت‌ها، گرایش به حل شدن و فرهنگ‌پذیری از طریق دیگر فرهنگ‌های توسعه‌افته، به خصوص فرهنگ‌های غربی دارند (Weaver & Lawton, 2001: 349; Liu &)

نظری تسهیلات رفاهی عمومی، پارک‌ها و جاده‌ها ایجاد کرده اما باعث ازدحام در سینماها و رویدادهای ورزشی می‌شود.

تأثیر فرهنگی گردشگری^۴ با این که در تجدید حیات هنرهای سنتی و دستی نقش دارد، اما مکرراً به دلیل تخریب ساختارهای سنتی اجتماعی، فرهنگی و الگوهای رفتاری مورد انتقاد قرار گرفته است. نواحی مقصد که به دلیل منافع اقتصادی از توریسم استقبال می‌کنند، شاهد سطوح بالایی از جنایت، فحشا و جابجایی مکانی به دلیل افزایش قیمت زمین و از دست دادن میراث فرهنگی مردم محلی بویژه جوانان هستند. فرهنگ‌پذیری زمانی اتفاق می‌افتد که دو یا چند فرهنگ در یک دوره ثابت با یکدیگر ارتباط داشته و تبادل عقاید صورت گیرد (Liu & Var, 1986: 193).

مدل‌های متعددی برای تعیین این تأثیرات و نحوه برداشت ساکنین از تأثیرات گردشگری ارائه شده است. بر این اساس، مدل شاخص رنجش داکسی (۱۹۷۵)، چرخه حیات ناحیه گردشگری باتلر (۱۹۸۰) و نظریه تبادل اجتماعی (Ap, 1992, 665)، برای تشریح روابط گردشگر - میزبان، پرکاربردترین مدل‌ها و نظریه‌ها بوده‌اند. باتلر (۱۹۸۰)، عنوان می‌کند که گردشگری مراحل کاوش، ارتباط، توسعه، تثبیت، رکود و سپس نزول را طی می‌کند، یک همبستگی بین مراحل و نگرش شهروندان به گردشگری وجود دارد. مرحله اولیه یا همان کاوش، با کنجکاو در سفر به ناحیه مشخص می‌شود. در مرحله بعدی، خدماتی که به مسافرت کنندگان قابل ارایه است، معرفی می‌شود. مرحله سوم با توسعه فیزیکی گسترده در تولیدات ذریبط با تأثیرات جامعه میزبان تبدیل می‌شود، بنابراین در طول دوره توسعه، تأثیرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و اکولوژیکی مهم و برجسته می‌شود. این مرحله عموماً از طریق تبلیغات و تلاش‌های ترویجی به منظور جذب گردشگران و ایجاد تعادل در منابع موجود مشخص می‌شود. در مرحله تثبیت میزان افزایش بازدید کنندگان رکود یافته، و تعداد کل گردشگران هنوز در حال افزایش بوده و از ساکنین دایمی بیشتر است. در

آگاهی وسیع‌تری ایجاد شود و الزام بیشتری برای حفاظت از محیط به منظور بهره‌مندی از زیبایی‌های طبیعی برای اهداف گردشگری و افزایش سرمایه‌گذاری در تأسیسات محیطی جامعه میزبان ایجاد شود. درک گردشگری به عنوان صنعت پاک تلقی می‌شود، عاری از مشکلات مرتبط با دیگر انواع توسعه اقتصادی. ساکنین با این عبارت موافقند که گردشگری سیمای شهر یا محیط اطراف آن را بهبود می‌بخشد (Perdue et al., 1987: 420-429). ریچی^۱ (۱۹۸۸)، دریافت که ۹۱ درصد پاسخ‌دهندگان موافقند که گردشگری کیفیت جاذبه‌ها را متأثر می‌سازد و ۹۳ درصد باور دارند که گردشگری بر کیفیت پارک‌های ملی تأثیر دارد. با وجود این، دیگر محققان اعتقاد دارند که گردشگری باعث آلودگی محیطی، تخریب منابع طبیعی، از بین رفتن گیاهان و زندگی جانوری می‌شود (Ahmet & Krahn, 1992: 152).

تأثیرات گردشگری در ابعاد چهارگانه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی بر جوامع گردشگری می‌باشد که تأثیر اقتصادی گردشگری^۲ به اثراتی که گردشگری در قالب ایجاد بسترهای اشتغال‌زایی (Ritchie, 1988: 200)، درآمدزایی در نتیجه حضور گردشگران (Peppelenbosch & Templemary, 1989: 201; Tosun, 2002: 233; Tyrrell & Spaulding, 1984: 22)، تغییرات ایجاد شده در استانداردهای زندگی (Allen et al., 1988: 121) و وضعیت هزینه‌های زندگی (Sheldon & Var, 1984) اشاره دارد.

تأثیر اجتماعی گردشگری^۳ تراکم ترافیک و ازدحام را در مکان‌های عمومی افزایش داده و مشکلات اجتماعی به بار می‌آورد. گردشگری در بیماری‌های اجتماعی مثل گدایی، قماربازی، قاچاق مواد مخدر و فحشا و همچنین از بین بردن جامعه سنتی نقش داشته و موجب زوال فرهنگ‌ها و سنت‌های جوامع میزبان می‌شود (Ahmet & Krohn, 1992: 152). با وجود این گردشگری فرصت‌هایی نظیر ارتقا تسهیلاتی

1. Ritchie
2. Tourism Economic Impact
3. Tourism Social Impact

4. Tourism Cultural Impact

بازدیدکنندگان، طول مدت اقامت، فاصله فرهنگی بین مهمانان و میزبان می‌باشد (Doxey, 1975: 195).

نظریه تبادل اجتماعی^۲ بر پایه چگونگی ارزیابی ساکنین از هزینه‌ها و منافع ناشی از گردشگری بنا شده است. نظریه تبادل اجتماعی ثابت کرده است که گردشگری منافع و همچنین هزینه‌هایی را برای جمعیت میزبان در نواحی توسعه گردشگری ایجاد می‌کند. از این رو، نظریه تبادل اجتماعی مطالعات بیشتری را در مورد تأثیر توسعه گردشگری، تشویق نموده است. این نظریه برای روش تحقیق ادراک ساکنین^۳ از تأثیر گردشگری به عنوان اساس درآمده است. نظریه تبادل اجتماعی یک چارچوب مناسب برای توسعه یک درک از نحوه برداشت ساکنین از تأثیرات گردشگری ایجاد می‌کند (Allen, 1993: 27) و همکاران (۱۹۹۰) اساس همه این نظریه‌ها این است که کیفیت زندگی در طول مراحل اولیه توسعه گردشگری بهبود یافته، اما زمانی که به «ظرفیت برد» یا «سطح تغییر قابل قبول» رسید، توسعه بیشتر از این سطح، باعث بروز تغییرات منفی می‌شود. این مطالعات عنوان می‌کنند که جوامع ظرفیت معینی برای جذب گردشگران دارند. رشد بیشتر از حد ظرفیت یا آستانه ممکن است باعث تأثیرات منفی اجتماعی و اقتصادی شده و رکود آن در سرمایه‌گذاری گردشگری بازتاب می‌یابد. اگر ظرفیت برد تعیین شود، آنگاه منافع اجتماعی، اقتصادی و محیطی می‌تواند بهینه شوند و عواقب منفی به حداقل برسد (Allen, Long, Perdue & Kieselbach, 1988: 16).

محققان کیفیت زندگی بر تأثیرات فاکتورهای زیادی که در ارتباط با کیفیت زندگی در قلمروهای ویژه‌ای هستند تمرکز می‌کنند. قلمروهایی مثل بهداشت، کار تفریح، خانواده و جامعه محلی. کومینز (۱۹۹۷)، ۳۲ تحقیق و گزارش در مورد ۱۷۳ آیتم مختلف را بازبینی کرد که برای توصیف حوزه‌های رضایت از زندگی مورد استفاده قرار گرفته بود. سپس او هر واژه را با توجه به این که آیا می‌تواند در میان یکی

مرحله رکود نقطه اوج گردشگر فرا می‌رسد، و ناحیه مقصد دیگر مد روز نیست، و به تکرار بازدید گردشگران محافظه کار تکیه دارد. مرحله نهایی عمدتاً از طریق تأثیرات مثبت و منفی تعیین می‌شود که در طی مرحله توسعه رخ می‌دهد. از این رو، مرحله نهایی رکود عمدتاً مشروط به توانایی جامعه میزبان در کنار آمدن با تأثیرات گردشگری مشخص شده می‌باشد. اگر مشکلات قابل حل باشند، رکود به همراه افت در تعداد گردشگر در ناحیه رخ می‌دهد. با این وجود، اگر سیاست‌ها در جهت پایدارسازی تعادل بین منابع با ارزش و تقاضای گردشگران اعمال شود، مرحله رکود دفع می‌شود (Butler, 1980).

با افزایش تعداد بازدیدکنندگان از یک منطقه، ساکنینی که ابتدا به طور کامل نگرش مثبت به مهمانان خود داشتند در مورد منافع بلند مدت بازدید کنندگان احتیاط می‌کنند. این مسئله ممکن است به این دلیل باشد که انتظارات اصلی از منافع ناشی از گردشگری غیر واقعی بوده است یا به این خاطر که منافع درک شده از گردشگری فقط مخصوص تعداد کمی از مردم است. اگر چه انتظارات از منافع گردشگری ممکن است حاصل شود، اما هزینه‌های محیطی یا اجتماعی ممکن است مورد چشم پوشی واقع شده، یا کوچک شمرده شود، تا این که ساکنین محلی در مورد این که بازدید کنندگان برای ناحیه پر برکت هستند، تردید نمایند.

در مدل داکسی^۱ (۱۹۷۵)، عنوان می‌کند که حضور فیزیکی گردشگران، تفاوت‌های بین گردشگران و افراد محلی و مالکیت بیگانگان بر منابع محلی ممکن است باعث شکل‌گیری فاکتورهای اولیه ایجاد کننده تأثیرات اجتماعی شود. این مدل یک مدل ساده شده سودمند از روابط پیچیده و مجموعه نگرش‌ها است که بین جوامع میزبان و گردشگران توسعه می‌یابد توانایی معین جوامع میزبان برای پذیرش و تحمل گردشگری و نگرش‌هایی که در نتیجه آن شکل می‌گیرد، بدیهی است که از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت است و بوسیله شماری از فاکتورها تعیین می‌شود که شامل تعداد و انواع

2. Social Exchange
3. Residents Perception

1. Doxey

بهداشت و پاکیزگی محیط و میزان جرایم و تصادفات پرداخته می‌شود (Raphael et al, 1996: 65-88).

کیفیت زندگی مفهوم گسترده‌ای است که دارای معانی گوناگونی برای افراد و گروه‌های مختلف است. برخی آن را به عنوان قابلیت زیست‌پذیری یک ناحیه، برخی دیگر به عنوان سنج‌های برای میزان جذابیت و برخی به عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی، رضایتمندی و ... تفسیر کرده‌اند (Epley et al., 2008: 88).

مطالعات تأثیر گردشگری در دهه ۱۹۶۰ با تأکید زیادی بر رشد اقتصادی به عنوان شکلی از توسعه ملی، برحسب اندازه‌گیری "تولید ناخالص ملی (GNP)"^۱، نرخ اشتغال و اثر بهم‌فزاینده‌ی^۲ ظهور کرد (Krannich, Berry & Greider, 1989). دهه ۱۹۷۰ میلادی شاهد اثرات سرمایه‌گذاری گردشگری در مسایل فرهنگی و اجتماعی بود (Bryden, 1973). در دهه ۱۹۸۰ اثرات زیست محیطی گردشگری تنها نگرانی محققان گردشگری بود (Butler, 1980). مطالعات تأثیر گردشگری سال ۱۹۹۰ ترکیبی از اثرات تعیین شده قبلی بود که منجر به تغییر از «گردشگری انبوه» به «گردشگری پایدار» به شکل اکوتوریسم، گردشگری فرهنگی، گردشگری اجتماعی شد (Jurowski, Uysal & Williams, 1997).

تحقیقات اولیه در این زمینه در شناسایی اثرات مختلف ادراکی توسعه صنعت گردشگری متمرکز شدند (Belisle & Hoy, 1980; Liu, Sheldon, & Var, 1987; Liu & Var, 1986; Perdue, Long, & Allen, 1987; Ross, 1992; Sheldon & Var, 1984). اثرات اصلی و متغیرها شناسایی شدند، رویکردهای روش‌شناسی توسعه یافت و مشکلات و تحقیقات بر حسب لزوم مشخص شد.

همچنین این تحقیقات، به‌طور معمول تفاوت در اثرات ادراکی انواع مختلف از ساکنین محلی را بر اساس ویژگی‌های زیر بررسی کردند: مشخصات اجتماعی و جمعیت شناختی (Belisle & Hoy, 1980);

از هفت قلمرو پیشنهادی جای بگیرد یا نه، طبقه‌بندی کرد: رفاه مادی، سلامتی، بهره‌وری، صمیمیت، رفاه گروهی و رفاه عاطفی-احساسی. از آنجایی که این نوع حوزه‌ها اساس مقیاس جامع کیفیت زندگی هستند (Cummins, 1993: 313). آنها به حوزه‌های جامع کیفیت زندگی موسوم هستند. از هفت قلمرو، این تحقیق قلمروهای زندگی خاص را در رابطه با تأثیرات گردشگری، شامل قلمروهای رفاه مادی، رفاه گروهی، رفاه عاطفی و رفاه سلامتی و امنیتی را مورد استفاده قرار می‌دهد.

- قلمرو رفاه مادی به قلمرویی از زندگی خاص اشاره دارد که هزینه‌های زندگی، درآمد و وضعیت اشتغال افراد را به تأثیر از اقتصاد گردشگری و شکل‌گیری مناسب کیفیت زندگی فراهم کند (Cummins, 1996: 303).

- قلمرو اجتماع محلی به وضعیتی از قلمرو زندگی خاص اشاره دارد که در آن به رضایتمندی ساکنین از شرایط محیطی به لحاظ آب و هوا، خاک، مردم، امکانات و خدمات محلی و همچنین وضعیت زندگی در آن محل پرداخته می‌شود. نورمن، هارول و آلن (۱۹۹۷)، در تحقیقی نشان دادند که رضایت جامعه محلی نقش عمده و مثبتی در ادراک ساکنین از کیفیت زندگیشان دارد. مطالعه شامل پنج جامعه محلی روستایی در کارولینای شمالی بود. نمونه شامل ۳۶۰ نفر ساکن بود که از طریق پرسش‌نامه پاسخ دادند. مطالعه آشکار ساخت که رضایت از خدمات عمومی تأثیر مثبتی بر رضایت جامعه محلی دارد (Norman et al., 1997).

- قلمرو رفاه هیجانی به قلمروی از زندگی خاص اشاره دارد که طی آن رضایت ساکنین از اوقات فراغت، فعالیت‌های تفریحی، ازدحام گردشگران، وضعیت مکان‌های مذهبی، فرهنگ محلی، توسعه فرهنگ محلی یا گردشگران و رضایت از وضعیت فرهنگ معنوی پرداخته می‌شود (Cummins, 1997: 328).

- قلمرو امنیت و آسایش به قلمروی از زندگی خاص اشاره دارد که در آن سطح رفاه و رضایت از سلامتی، کیفیت آب آشامیدنی، هوا، امنیت عمومی،

1- Growth National Product

2- Multiplier effect

تأثیرات گردشگری متمرکز بوده است. تفاوت بین مطالعات کیفیت زندگی و مطالعات تأثیر/نگرش در این است که مطالعات تأثیر/نگرش بر روشی تأکید می‌کند که در آن چنین درک می‌شود که گردشگری بر جوامع و بر محیط تأثیر می‌گذارد، در حالی که مطالعات کیفیت زندگی نوعاً در رابطه با روشی است که این تأثیرات رضایت فرد یا خانوادگی را متأثر می‌سازند. شامل رضایت جامعه، محله و رضایت فردی (Allen, 1990: 610).

مطالعات تأثیر و نگرش در رابطه با تغییرات جامعه و پشتیبانی از توسعه گردشگری هستند. یک رابطه فرض شده بین ویژگی‌های جامعه و رضایت از زندگی وجود دارد. مطالعات نگرش، عموماً از ساکنین پرسش می‌کند که آیا با تأثیرات ادراک شده از گردشگری بر روی جامعه موافق هستند یا نه؟ بدون هیچ گونه پرسش خاصی در رابطه با تأثیر این عوامل بر رضایت زندگی فردی آنها. به عبارت دیگر ساکنین خواه موافق باشند یا مخالف باشند گردشگری محرک‌هایی برای حفاظت از بناهای تاریخی ایجاد می‌کند، در صورتی که افراد احساس نمایند که حفاظت محکم است و بر رضایت آنها تأثیر می‌گذارد این موضوع فقط یک موضوع کیفیت زندگی است (Anderek et al., 1995: 8).

کیم در سال ۲۰۰۲، به بررسی اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی ساکنین در اجتماع (منطقه ویرجینا)، پرداخت. نتایج پژوهش نشان داد بین اثرات گردشگری و رضایت از قلمروهای مختلف از زندگی که از گردشگری حاصل شده با توجه به مرحله توسعه گردشگری منطقه مختلف است. به طوری که بین آثار اقتصادی گردشگری و رضایت از رفاه مادی و روابط بین آثار اجتماعی گردشگری و رضایت از رفاه اجتماعی منطقه در بین ساکنین مناطقی که در مرحله بلوغ توسعه گردشگری هستند بیشترین و قوی‌ترین ارتباط وجود دارد. بررسی رابطه میان گردشگری و کیفیت زندگی جامعه محلی مقصد، موضوعی است که در برخی از تحقیقات خارجی نیز مورد توجه قرار گرفته است (Aref, 2011; Gondos, 2013; Kyungmi, 2014; Yingzhi, 2014) و عموماً

Liu & Var, 1986; Milman & Pizam, 1988; Pizam, 1978) مکان سکنه یا فاصله از منطقه گردشگری جامعه (Belisle & Hoy, 1980; Sheldon & Var, 1984)؛ و وابستگی اقتصادی به گردشگری، که هم برای اشتغال و هم برای تجارت محلی ارزیابی کرد (Milman & Pizam, 1988; Pizam, 1978) و از مقایسه مؤسسان محلی، صاحب منصبان عمومی و سایر سکنه (Thomason, Crompton & Kamp, 1983; Lankford, 1994; Murphy, 1979). به طور کلی درک اثر گردشگری با وابستگی فرد به اقتصاد گردشگری افزایش می‌یابد.

در میان مطالعات تأثیر گردشگری، توسعه مقیاس ارزیابی اثرات گردشگری یکی از موضوعات مهم حمایت شده توسط محققان از حدود دو دهه پیش بوده است (Chen, 2000). پیزام^۱ (۱۹۷۸)، ویژگی‌های تأثیر گردشگری را به ارمغان آورد؛ پژوهش با استفاده از ویژگی‌های مختلف نگرش‌های رفتاری ساکنین مختلف در رابطه با تقاضای درک اثرات گردشگری آغاز شد. چند محقق (Liu & Var, 1986; Liu, 1987) در ادامه این ویژگی‌ها را به حوزه‌های تأثیر یکسان کمتر تقلیل دادند. پس از آن، هوارد^۲ (۱۹۹۴)، دو عامل از یک مقیاس ۲۷ موردی تأثیر گردشگری را یافتند. مک کول و مارتین^۳ (۱۹۹۴)، که نگرش ساکنین کوهستانی نسبت به گردشگری را بررسی کردند، چهار عامل از جمله اثرات، منافع، تساوی و حدود را نمایان ساختند، با این حال، برنز^۴ (۱۹۹۶)، که ۱۰۲ نفر از ۱۴ روستا در جزایر سلیمان را مورد بررسی قرار داد متوجه شد که بزرگ‌ترین نگرانی پاسخگویان تأثیر اجتماعی و فرهنگی گردشگری با توجه به اثر تظاهرات ارزش‌های فرهنگی مختلف گردشگران بوده است.

تحقیقات کمی تأثیر گردشگری بر کیفیت زندگی را بررسی نموده، به جای آن بیشتر تحقیقات بر نگرش ساکنین نسبت به گردشگری و بویژه، ادراک‌ها از

1. Pizam
2. Howard
3. McCool and Martin
4. Burns

این رابطه در قالب سه جنبه اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و محیطی طبقه‌بندی می‌شود.

همانطور که در بالا به آن اشاره شد، تئوری‌ها و مطالعات تجربی کیفیت زندگی عمدتاً از جوامع غربی نشأت گرفته‌اند. مطالعات کیفیت زندگی در کشورهای در حال توسعه و به تبع آن در ایران به طور قابل توجهی کمیاب هستند. در سال‌های اخیر مقالاتی در این زمینه در مجلات علمی داخل کشور منتشر شده است که از آن جمله می‌توان به مطالعات و پژوهش‌های رضوانی و همکاران (۱۳۸۷)؛ گروسی و همکاران (۱۳۸۷)؛ غفاری و همکاران (۱۳۸۷)؛ قدمی و همکاران (۱۳۸۹) و رضوانی و همکاران در سال (۱۳۹۱)، اشاره کرد.

با توجه به پیشینه تحقیق و مطالعات صورت گرفته باید گفت که در خصوص نقش گردشگری در کیفیت زندگی ساکنین شهر تبریز تاکنون هیچ پژوهشی انجام نشده است. لذا در راستای هدف پژوهش، مطالعه حاضر به بررسی نقش گردشگری در کیفیت ساکنین شهر تبریز پرداخته است.

روش تحقیق

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی-تحلیلی و شالوده مطالعه آن مبتنی بر عملیات میدانی (مشاهده مستقیم، تکمیل پرسش‌نامه) و اسنادی است. جامعه آماری مطالعه حاضر را جمعیت شهر تبریز تشکیل می‌دهد. برای برآورد نمونه آماری از روش نمونه‌گیری کوکران با سطح اطمینان ۹۵ درصد و احتمال خطای ۵ درصد بهره گرفته شده است.

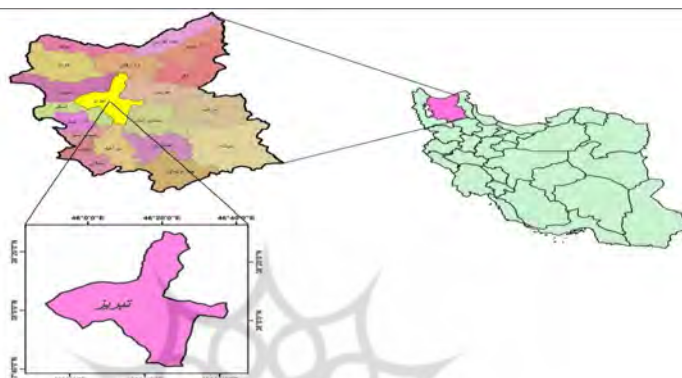
جمعیت شهر تبریز ۱۶۹۵۰۹۴ نفر است و نمونه آماری با بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری کوکران ۳۸۴ نفر بدست آمد که به منظور بالا بردن سطح اطمینان از ۴۰۰ نفر پرسشگری شده است. واحد آماری این پژوهش را ساکنین شهر تبریز تشکیل می‌دهند و شیوه انتخاب افراد نمونه به صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده از ده منطقه شهر تبریز می‌باشد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسش‌نامه استاندارد می‌باشد که در یک پژوهش خارجی (Kim, 2002) نیز به کار رفته است این پرسش‌نامه شامل ۳ بخش می‌باشد. دو بخش اول شامل مواردی است از مقیاس لیکرت ۵ نقطه‌ای استفاده می‌کند. سرفصل‌ها شامل: (۱) رضایت زیاد تا عدم رضایت زیاد (۲) کاملاً موافق و کاملاً ناموافق. بخش سوم پرسش‌نامه مربوط به جمع‌آوری اطلاعات جامعه‌شناسی و شهروندان جامعه است. با این وجود، برای روایی سنجی پرسش‌نامه مذکور از استادان مجرب دانشگاهی (روایی محتوا) و جهت ارزشیابی پایایی آن از محاسبه آلفای کرونباخ استفاده شده است. جمع‌آوری داده‌ها علاوه بر مشاهده میدانی از طریق مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای صورت گرفت. برای ارزیابی متغیرهای تحقیق و پایایی پرسش‌نامه نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. در جدول تعبیه شده (۱)، برای هر یک از این متغیرها مقدار پایایی آورده شده است که سطح پایایی ارزیابی شده سطح نسبتاً بالایی را به لحاظ روا بودن گویه‌های مرتبط با هر یک از متغیرهای تحقیق داشته است.

جدول ۱: ضریب پایایی مربوط به متغیرهای تحقیق

حجم نمونه	تعداد پرسش‌ها	ضریب پایایی	متغیرهای تحقیق
۴۰۰	۱۳	۰/۷۹۳	تأثیرات اقتصادی
	۶	۰/۶۵۹	تأثیرات اجتماعی
	۹	۰/۵۹۵	تأثیرات فرهنگی
	۹	۰/۸۲۱	تأثیرات محیطی
	۷	۰/۸۷۳	قلمرو رفاه مادی
	۵	۰/۸۳۸	قلمرو رفاه جامعه محلی
	۹	۰/۸۷۸	قلمرو هیجانی
	۹	۰/۶۴۴	قلمرو سلامت و امنیت
	۳	۰/۵۵۱	کیفیت کلی زندگی

اجتماعی، فرهنگی و محیطی و همچنین متغیرهای درونزای قلمرو رفاه مادی، اجتماعی محلی، هیجانی و امنیت و آسایش در کنار کیفیت کلی زندگی مستقل حکایت از این دارد که در هر یک از این متغیرها، میزان بارهای عاملی و درصد واریانس تبیین شده توسط هر یک از این عامل‌ها متناسب بوده و قابلیت اعتبار عامل‌های مرتبط با متغیرهای مذکور را مشخص می‌کند.

در تحقیق حاضر متناسب با سطوح سنجش متغیرها، از روش‌های آماری مناسب استفاده خواهد شد. برای تشخیص ابعاد زیربنایی متغیرهای درونزا و برونزا از تحلیل عاملی اکتشافی (EFA) استفاده شده است. تحلیل عاملی پرسشنامه متغیرهای تحقیق، مبین این هستند که پیش‌فرض‌های مرتبط با تحلیل عاملی در مورد آنها مصداق داشته است. تحلیل عاملی انجام شده روی متغیرهای برونزای تأثیرات اقتصادی،

شکل ۲: موقعیت جغرافیایی شهر تبریز در ایران و استان آذربایجان شرقی (مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۴)

درصد آنان را زنان تشکیل می‌دهند که نشانگر تسلط غالب مرد در نمونه و نیز در جامعه آماری می‌باشد. جدول (۲)، نشان می‌دهد که از نمونه ۴۰۰ نفری ۶۲ نفر آنان مجرد و ۳۳۸ نفر متأهل می‌باشند. به عبارت دیگر

یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی وضعیت جنسی، سنی، تأهل، تحصیلات و ارتباط شغلی پاسخگویان با گردشگری: از کل نمونه مورد بررسی بر اساس جنسیت ۶۸/۵ درصد پاسخگویان را مردان و ۳۱/۵

جدول (۲): نتایج توصیفی

عامل	فراوانی	درصد
جنسیت		
مرد	۲۷۴	۶۸/۵
زن	۱۲۶	۳۱/۵
وضعیت تأهل		
مجرد	۶۲	۱۵/۵
متأهل	۳۳۸	۸۴/۵
سن		
۱۹-۱۵	۴	۱/۰
۲۴-۲۰	۱۵	۳/۸
۲۹-۲۵	۵۱	۱۲/۸
۳۴-۳۰	۱۲۹	۳۲/۳

۱۹/۸	۷۹	۳۹-۳۵
۱۱/۸	۴۷	۴۴-۴۰
۱۱/۸	۴۷	۴۹-۴۵
۳/۰	۱۲	۵۴-۵۰
۲/۰	۸	۵۹-۵۵
۲/۰	۸	۶۴-۶۰
تحصیلات		
۱۳	۵۳	کمتر از دیپلم
۷۵	۳۰۱	دیپلم تا لیسانس
۱۲	۴۶	فوق لیسانس و بالاتر
ارتباط شغلی پاسخگویان با گردشگری		
۸/۸	۳۵	بی ارتباط
۱۱/۵	۴۶	ارتباط کم
۳۱/۵	۱۲۶	تاحدی مرتبط
۲۱/۵	۸۶	ارتباط زیاد
۲۶/۸	۱۰۷	ارتباط خیلی زیاد

شاخص کفایت نمونه برداری خوانده می شود، شاخصی است که مقادیر همبستگی مشاهده شده را با مقادیر همبستگی جزئی مقایسه می کند. اگر مجموع مجذورات ضرایب همبستگی جزئی بین همه زوج متغیرها در مقایسه با مجموع مجذورات ضرایب همبستگی کوچک باشد اندازه معیار کایزر^۳ نزدیک عدد ۱/۰ خواهد بود. بنابراین زمانی که مقدار کایزر بزرگتر از ۰/۶ باشد، به راحتی می توان تحلیل عاملی نمود و هر چقدر بر این میزان افزوده شود مناسبت و کفایت نمونه برداری بیشتر خواهد بود (هومن، ۱۳۸۵: ۳۸۳). لازم به ذکر است که مقدار کایزر بین ۱ و ۰ در نوسان است و هر چقدر به عدد یک نزدیک تر باشد به همان اندازه تناسب داده ها برای تحلیل عاملی بیشتر است (منصورفر، ۱۳۸۷: ۳۷۴). در این مطالعه برای تأثیرات اقتصادی گردشگری ملاک کایزر-مایر اولکین برابر با به دست آمده ۰/۷۵۴ که نشان از کفایت نمونه برداری دارد.

آزمون معناداری بارتلت (BTS)^۴ که مناسب بودن داده ها جهت انجام تحلیل عاملی و تعمیم آن به جامعه آماری را نمایش می دهد در صورتی که، سطح معناداری

۱۵/۵ درصد پاسخگویان مجرد و ۸۴/۵ درصد متأهل هستند. طبق نتایج به دست آمده از جدول (۲)، بیشترین درصد به پاسخگویان گروه سنی ۳۰-۳۴ ساله اختصاص دارد. نتایج حاصله در رابطه با وضعیت سنی مردم شهر تبریز به عنوان پاسخگو، نمایانگر این مطلب است که از کل تعداد پاسخگویان این تحقیق جوان ترین یا کوچک ترین فرد به لحاظ سنی ۱۵ سال و مسن ترین یا بزرگترین این افراد از نظر سنی ۶۴ سال سن داشته است. همچنین جدول (۲)، نشان می دهد که حدود ۷۵ درصد از پاسخگویان دارای مدرک تحصیلی دیپلم تا لیسانس هستند و افراد دارای مدرک تحصیلی فوق لیسانس و بالاتر از نمونه کمتری برخوردارند. نتایج به دست آمده از جدول (۲)، مبین این است که، از کل ۴۰۰ پاسخگو، حدود ۲۲ درصد شغلشان مرتبط با گردشگری، ۲۷ درصد خیلی مرتبط و ۳۲ درصد تا حدودی مرتبط با گردشگری است.

یافته های استنباطی

تحلیل عاملی تأثیرات اقتصادی گردشگری (متغیر برونزا: اندازه معیار KMO^۱ یا معیار MSA^۲ که

2. Measure of Sampling Adequacy
3. Kaiser Criterion
4. Bartlett, s Test

1. Kaiser-Meyer-Olkin

به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ باشد در این صورت شرایط برای انجام تحلیل عاملی فراهم است. مشخصه آزمون کرویت بارلت برای متغیر برونزای تأثیرات اقتصادی گردشگری معنادار بوده و زمینه برای انجام عمل عامل‌یابی برای این متغیر فراهم است.

جدول (۳): نتایج و اجزاء تحلیل عاملی گویه‌های مربوط به تأثیرات اقتصادی گردشگری

مشخصه آزمون بارلت			معیار کایزر - مایر - اولکین			
Approx. Chi-Squar		۱۲۹۴/۱۶۰	۰/۷۵۴			
Sig		۰/۰۰۰				
مقادیر ویژه	وارینانس تبیین شده	بار عاملی	گویه‌ها	شماره پرسش	عناوین عامل‌ها	عامل
۸۱۶/۳	۲۹/۳۵۶	۰/۷۹۰	گردشگری باعث ایجاد فرصت‌های شغلی برای ساکنین در جامعه می‌شود.	۱	فرصت‌های اشتغال	تأثیرات اقتصادی گردشگری
		۰/۶۳۰	گردشگری شغل‌های خیلی مطلوبی در جامعه مهیا می‌کند.	۲		
		۰/۷۲۶	یکی از مهم‌ترین جنبه‌های گردشگری این است که انواع گوناگونی از شغل‌ها (تنوع شغلی) را برای ساکنین جامعه محلی فراهم می‌آورد.	۳		
۷۴۷/۱	۱۳/۴۳۹	۰/۴۹۹	غالب درآمد شهر ناشی از گردشگری است.	۴	درآمدهای ناشی از حضور گردشگران	
		۰/۶۹۱	گردشگری سرمایه بیشتری را برای اقتصاد محلی به همراه می‌آورد.	۵		
		۰/۶۰۵	گردشگری به دولت کمک می‌نماید تا درآمدهای ارزی خارجی کسب نماید.	۶		
		۰/۶۱۰	گردشگری باعث ایجاد درآمد ناشی از اخذ مالیات برای مقامات محلی می‌شود.	۷		
۱/۱۴۲	۸/۷۸۶	۰/۵۶۵	استاندارد زندگی ما در نتیجه هزینه کرد گردشگران بالا رفته است.	۸	استاندارد زندگی	
		۰/۷۵۷	عوارض اخذ شده از گردشگران صرف بهبود و توسعه جاده‌ها، خیابان‌ها و خدمات عمومی برای ساکنین می‌شود.	۹		
		۰/۶۳۲	گردشگری کمک می‌کند وضعیت اقتصادی همه ساکنین در جامعه محلی بهبود یابد.	۱۰		
۱/۰۰۰	۷/۶۷۶	۰/۷۶۱	قیمت بسیاری از کالاها و خدمات عمدتاً در نتیجه حضور گردشگران افزایش داشته است.	۱۱	هزینه زندگی	
		۰/۵۱۸	قیمت مسکن به دلیل حضور گردشگران افزایش یافته است.	۱۲		
		۰/۸۱۷	هزینه زندگی در نتیجه حضور گردشگران افزایش یافته است.	۱۳		

چهارم با میزان ۷/۶۷۶ درصد دارد. روش چرخش عامل‌ها^۱ به صورت اورتوگونال یا متعامد و با چرخش واریماکسی^۲ صورت گرفته که با بهره‌گیری از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی^۳ چرخش عامل‌ها به گونه

تحلیل عاملی گویه‌های مربوطه نشان می‌دهد که متغیرهای مشاهده شده برای هر یک از شاخص‌های تأثیرات اقتصادی گردشگری دارای مقادیر ویژه بزرگ‌تر از یک بوده و بار عاملی آنها بالاتر از ۰/۵۰ ارزیابی شده است. در مجموع این چهار عامل با میزان ۵۹/۲۵۸ درصد وارینانس‌ها را تبیین می‌کنند که بیشترین سهم را عامل اول با میزان ۲۹/۳۵۶ درصد و کمترین را عامل

1. Factor Rotation
2. Varimax
3. Principle Component Analysis

محلی و دولت، عامل سوم با عنوان استاندارد زندگی و عامل چهارم هزینه زندگی نام گذاری شد.

-تحلیل عاملی تأثیرات اجتماعی گردشگری (متغیر برونزا)

نتایج پیش فرض‌های تحلیل عاملی برای انجام عامل‌یابی متغیر تأثیرات اجتماعی نشان از این دارد که، ملاک کایزر-مایر-اولکین برابر با ۰/۶۴۹ مبین کفایت نمونه‌برداری، مشخصه آزمون کرویت بارلت برای متغیر تأثیرات اجتماعی معنادار بوده و زمینه برای انجام عمل عامل‌یابی برای این متغیر فراهم است.

متعامد (غیرمایل) انجام گرفته است. عامل‌های استخراجی طی این چرخش مستقل از یکدیگر ظاهر شده‌اند به تعبیری تأثیرات اقتصادی گردشگری به عنوان یکی از عامل‌ها شامل چهار بعد متفاوت و غیر همبسته با هم هستند که بر اساس بزرگ‌ترین بار عاملی موجود در گروه متغیرهای مربوط به عامل، نام‌گذاری عامل‌ها صورت پذیرفته است از این‌رو، عامل اول تحت عنوان فرصت‌های اشتغال، عامل دوم با عنوان درآمدهای ناشی از حضور گردشگران برای تجارت

جدول ۴: تحلیل عاملی تأثیرات اجتماعی گردشگری (متغیر برونزا)

مشخصه آزمون بارلت			معیار کایزر - مایر - اولکین			
Approx. Chi-Square		۴۰۳/۱۱۷	۰/۶۴۹			
Sig		۰/۰۰۰				
مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده	بار عاملی	گویه‌ها	پرتسش شماره	عناوین عامل‌ها	عامل
۲/۳۰۴	۳۸/۴۰۳	۰/۸۰۰	در طول فصل اوج گردشگری، گرفتن بلیط برای مراکز تفریحی مشکل است.	۱۴	مشکلات اجتماعی	تأثیرات اجتماعی گردشگری
		۰/۶۹۶	گردشگری موجب ایجاد ازدحام ناخوشایند در پارک‌ها، مراکز خرید و دیگر مکان‌های تفریحی برای افراد محلی شده است.	۱۵		
		۰/۷۵۴	گردشگری نقش عمده‌ای در مشکلات اجتماعی مثل جنایت، مواد مخدر، فحشا و موارد مشابه اینها در جامعه محلی دارد.	۱۶		
۱/۲۲۵	۲۰/۴۲۱	۰/۸۱۰	توسعه گردشگری باعث ایجاد فرصت‌های تفریحی برای ساکنین محلی می‌شود.	۱۷	خدمات محلی	
		۰/۶۶۸	گردشگری دلیل اصلی تنوع مراکز تفریحی در جامعه محلی است.	۱۸		
		۰/۷۶۷	به دلیل وجود گردشگری، جاده‌ها و دیگر خدمات محلی بهتر نگهداری می‌شوند.	۱۹		

-تحلیل عاملی تأثیرات فرهنگی گردشگری (متغیر برونزا): نتایج پیش فرض‌های تحلیل عاملی برای انجام عامل‌یابی متغیر تأثیرات فرهنگی نشان از این دارد که، ملاک کایزر-مایر-اولکین برابر با ۰/۶۴۳ مبین کفایت نمونه‌برداری، مشخصه آزمون کرویت بارلت برای متغیر تأثیرات فرهنگی معنادار بوده و زمینه برای انجام عمل عامل‌یابی برای این متغیر فراهم است.

عامل‌های استخراجی مطابق با فرآیند چرخشی واریماکس مستقل از یکدیگر ظاهر شده و دو بعد را برای عامل تأثیرات اجتماعی گردشگری مشخص کرده است که مطابق با آن، بزرگ‌ترین بارعاملی موجود در گروه متغیرهای مربوط به عامل اول تحت عنوان مشکلات اجتماعی و عامل دوم خدمات محلی نام گذاری شده است که نتایج استخراجی مبین این است که در مجموع دو عامل با میزان ۵۸/۸۲۴ درصد واریانس‌ها را توضیح می‌دهد.

جدول ۵: نتایج و اجزاء تحلیل عاملی گویه‌های مربوط به تأثیرات فرهنگی گردشگری

مشخصه آزمون بارتلت		معیار کایزر- مایر- اولکین				
Approx. Chi-Square		۰/۶۴۳				
Sig		۰/۰۰۰				
مقادیر ویژه	مقادیر واریانس تبیین شده	بار عاملی	گویه‌ها	شماره پرسش	عناوین عامل‌ها	عامل
۲۷/۸۵۸	۲۷/۸۵۸	۰/۷۶۲	گردشگری غرور ساکنین نسبت به فرهنگ محلی را در جامعه محلی افزایش داده است	۲۰	حفاظت از فرهنگ محلی	تأثیرات فرهنگی گردشگری
		۰/۵۶۸	گردشگری کمک می‌کند فرهنگ محلی زنده نگه داشته شود و هویت فرهنگی حفظ شود	۲۱		
		۰/۸۱۰	گردشگری انواع گوناگونی از فعالیت‌های فرهنگی را برای ساکنین محلی به همراه دارد	۲۲		
۱۹/۵۱۲	۱۹/۵۱۲	۰/۶۱۵	نوع تقاضای گردشگران در بازار موجب تغییر در نوع و شکل هنرهای سنتی و دستی می‌شود	۲۳	تضعیف فرهنگ محلی	
		۰/۹۰۱	گردشگری موجب می‌شود که ساکنین رفتار گردشگران را تقلید کنند و سنت‌های فرهنگی خود را رها کنند	۲۴		
		۰/۸۳۰	گردشگری باعث تخریب الگوهای رفتاری فرهنگی سنتی ساکنین محلی می‌شود	۲۵		
۱۲/۶۱۷	۱۲/۶۱۷	۰/۷۳۳	ارتباط با گردشگران از تمام نقاط دنیا مطمئناً یک تجربه ارزشمند برای زندگی است	۲۶	مبادلات فرهنگی بین ساکنین و گردشگران	
		۰/۶۰۷	تبادل فرهنگی بین ساکنین و گردشگران برای ساکنین ارزشمند و خوشایند است	۲۷		
		۰/۶۰۵	من تمایل دارم با گردشگران از تمام نقاط دنیا دیدار کنم تا درباره فرهنگ آنها چیزهایی یاد بگیرم	۲۸		

-تحلیل عاملی تأثیرات محیطی گردشگری (متغیر برونزا): نتایج پیش‌فرض‌های تحلیل عاملی برای انجام عامل‌یابی متغیر تأثیرات محیطی نشان می‌دهد که، ملاک کایزر- مایر- اولکین برابر با ۰/۸۰۱ مبین کفایت نمونه‌برداری، مشخصه آزمون کرویت بارتلت برای متغیر تأثیرات محیطی معنادار بوده و زمینه برای انجام عمل عامل‌یابی برای این متغیر فراهم است.

عامل‌های استخراجی مطابق با فرآیند چرخشی واریماکس مستقل از یکدیگر ظاهر شده و سه بعد را برای عامل تأثیرات فرهنگی گردشگری مشخص کرده است که مطابق با آن، متغیرهای مربوط به عامل اول تحت عنوان محافظت از فرهنگ محلی، عامل دوم تضعیف فرهنگ محلی و عامل سوم مبادلات فرهنگی بین ساکنین و گردشگران نام‌گذاری شده است که نتایج استخراجی مبین این است که در مجموع سه عامل با میزان ۵۹/۹۸۷ درصد واریانس‌ها را توضیح می‌دهد.

جدول ۶: نتایج و اجزاء تحلیل عاملی گویه‌های مربوط به تأثیرات محیطی گردشگری

مشخصه آزمون بارتلت		معیار کایزر - مایر - اولکین				
Approx. Chi-Square		۱۴۱۱/۷۸۷	۰/۸۰۱			
Sig		۰/۰۰۰				
مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده	بار عاملی	گویه‌ها	شماره پرسش	عناوین عامل‌ها	عامل
۳/۸۹۴	۴۳/۲۷۰	۰/۸۶۹	گردشگری آلودگی محیطی را به همراه می‌آورد	۲۹	آلودگی	تأثیرات محیطی گردشگری
		۰/۸۲۹	گردشگری موجب ایجاد سر و صدا، ازدحام و ریخته شدن آشغال در محیط شهری می‌شود	۳۰		
		۰/۸۴۴	فعالیت‌های گردشگری باعث آلودگی آب‌ها می‌شود	۳۱		
۱/۲۸۴	۱۴/۲۶۸	۰/۶۲۳	گردشگری مقدار زیادی مواد جامد زاید (زباله) تولید می‌کند	۳۲	مواد جامد زاید	
		۰/۶۶۱	هتل‌ها، مراکز تفریحی و دیگر مراکز تجاری مربوط به گردشگری که به گردشگران خدمات ارائه می‌کنند سالانه مقادیر زیادی زباله تولید می‌کنند	۳۳		
		۰/۶۸۸	ریخته شدن زباله در محیط شهر توسط گردشگران زیبایی فضاهای شهری را از بین می‌برد	۳۴		
۱/۱۴۰	۱۲/۶۶۳	۰/۸۶۵	گردشگری در حفاظت از محیط طبیعی و حمایت از حیات وحش در جامعه محلی نقش دارد	۳۵	حیات وحش و اکولوژی	
		۰/۷۹۳	گردشگری محیط طبیعی و اکولوژی را از جنبه‌های بسیاری در جامعه بهبود می‌بخشد	۳۶		
		۰/۷۹۳	گردشگری در زوال زندگی گیاهی و تخریب چمنزارها و فضاهای سبز نقشی ندارد	۳۷		

-تحلیل عاملی قلمرو رفاه مادی (متغیر درونزا):
نتایج پیش‌فرض‌های تحلیل عاملی برای انجام عامل‌یابی متغیر قلمرو رفاه مادی نشان از این دارد که، ملاک کایزر- مایر- اولکین برابر با ۰/۰۰۰ مبین کفایت نمونه‌برداری، مشخصه آزمون کرویت بارتلت برای متغیر قلمرو رفاه مادی معنادار بوده و زمینه برای انجام عمل عامل‌یابی برای این متغیر فراهم است.

عامل‌های استخراجی مطابق با فرآیند چرخشی واریماکس مستقل از یکدیگر ظاهر شده و سه بعد را برای عامل تأثیرات محیطی گردشگری مشخص کرده است که مطابق با آن، بزرگ‌ترین بار عاملی موجود در گروه متغیرهای مربوط به عامل اول تحت عنوان آلودگی، عامل دوم مواد جامد زاید و عامل سوم حیات وحش و اکولوژی نام‌گذاری شده است که نتایج استخراجی مبین این است که در مجموع سه عامل با میزان ۷۰/۲۰۱ درصد واریانس‌ها را توضیح می‌دهد.

جدول ۷: نتایج و اجزاء تحلیل عاملی گویه های مربوط به قلمرو رفاه مادی

مشخصه آزمون بارتلت			معیار کایزر - مایر - اولکین			
Approx. Chi-Square		۱۳۹۵/۶۶۷	۰/۸۵۱			
Sig		۰/۰۰۰				
مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده	بار عاملی	گویه ها	شماره پرسش	عنوان عامل ها	عامل
۴/۰۱۲	۵۷/۳۱۳	۰/۸۹۴	چقدر از عوارض اخذ شده توسط شهرداری یا دیگر نهادها راضی هستید	۳۸	هزینه زندگی	قلمرو رفاه مادی
		۰/۶۷۷	چقدر از هزینه زندگی در جامعه محلی خود راضی هستید	۳۹		
		۰/۸۷۵	چقدر از هزینه نیازهای اساسی مثل نان، مسکن و لباس و امثالهم راضی هستید	۴۰		
۱/۰۹۳	۱۵/۶۱۸	۰/۸۰۱	چقدر از درآمد خود در شغل فعلی تان راضی هستید	۴۱	درآمد و اشتغال	
		۰/۷۸۷	چقدر از امنیت اقتصادی شغلی تان راضی هستید	۴۲		
		۰/۸۲۰	چقدر از درآمد کل خانواده تان راضی هستید	۴۳		
		۰/۷۸۷	چقدر از حقوق و مزایای شغلی که دریافت می کنید راضی هستید	۴۴		

-تحلیل عاملی قلمرو رفاه جامعه محلی (متغیر

درونزا): نتایج پیش فرض های تحلیل عاملی برای انجام عامل یابی متغیر قلمرو جامعه محلی نشان از این دارد که، ملاک کایزر - مایر - اولکین برابر با ۰/۸۳۷ مبین کفایت نمونه برداری، مشخصه آزمون کرویت بارتلت برای متغیر قلمرو رفاه جامعه محلی معنادار بوده و زمینه برای انجام عامل یابی برای این متغیر فراهم است.

عامل های استخراجی مطابق با فرآیند چرخشی واریماکس مستقل از یکدیگر ظاهر شده و دو بعد را برای عامل قلمرو رفاه مادی مشخص کرده است که مطابق با آن، بر اساس بارهای عاملی موجود در گروه متغیرهای مربوط به عامل اول تحت عنوان هزینه زندگی و عامل دوم درآمد و اشتغال نام گذاری شده است که نتایج استخراجی مبین این است که در مجموع دو عامل با میزان ۷۲/۹۳۲ درصد واریانس ها را توضیح می دهد.

جدول ۸: نتایج و اجزاء تحلیل عاملی گویه های مربوط به قلمرو رفاه جامعه محلی

مشخصه آزمون بارتلت			معیار کایزر - مایر - اولکین		
Approx. Chi-Square		۷۳۶/۱۵۲	۰/۸۳۷		
Sig		۰/۰۰۰			
مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده	بار عاملی	گویه ها	شماره پرسش	عامل
۳/۰۴۳	۶۰/۸۵	۰/۸۳۹	چقدر از شرایط محیطی جامعه محلی راضی هستید	۴۵	قلمرو رفاه جامعه محلی
		۰/۷۵۳	چقدر از مردمی که در این ناحیه زندگی می کنند راضی هستید	۴۶	
		۰/۷۸۹	چقدر از امکانات و خدماتی که در این ناحیه به شما ارائه می شود راضی هستید	۴۷	
		۰/۷۴۷	چقدر از سیستم حمل و نقل عمومی در این ناحیه راضی هستید	۴۸	
		۰/۷۶۹	چقدر از زندگی در این ناحیه راضی هستید	۴۹	

عامل قلمرو رفاه جامعه محلی بر اساس بارهای عاملی موجود در گروه متغیرهای مربوط به این عامل نتایج استخراجی مبین این است که در مجموع پرسش‌ها این عامل با میزان ۶۰/۸۵۸ درصد واریانس‌ها را توضیح می‌دهد.

-تحلیل عاملی قلمرو رفاه هیجانی (متغیر

درونزا): نتایج پیش‌فرض‌های تحلیل عاملی برای انجام عامل‌یابی متغیر قلمرو رفاه هیجانی نشان از این دارد که، ملاک کایزر- مایر - اولکین برابر با ۰/۸۷۵ مبین کفایت نمونه‌برداری، مشخصه آزمون کرویت بارتلت برای متغیر قلمرو رفاه هیجانی معنادار بوده و زمینه برای انجام عمل عامل‌یابی برای این متغیر فراهم است.

جدول ۹: نتایج و اجزاء تحلیل عاملی گویه‌های مربوط به قلمرو رفاه هیجانی

مشخصه آزمون بارتلت		معیار کایزر- مایر- اولکین				
Approx. Chi-Square		۱۵۶۳/۶۲۸	۰/۸۷۵			
Sig		۰/۰۰۰				
مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده	بار عاملی	گویه‌ها	شماره پرسش	عناوین عامل‌ها	عامل
۴/۶۰۴	۵۱/۱۵۹	۰/۷۶۳	چقدر از میزان اوقات فراغت خود راضی هستید	۵۰	رضایت از اوقات فراغت	قلمرو رفاه هیجانی
		۰/۷۸۰	چقدر از فعالیت‌های تفریحی خود در جامعه راضی هستید	۵۱		
		۰/۴۸۴	چقدر از ازدحام گردشگران از تمام کشور و حتی دنیا در جامعه خود راضی هستید	۵۲		
		۰/۷۶۲	چقدر از زندگی تفریحی و امکانات گذران اوقات فراغت در جامعه راضی هستید	۵۳		
۱/۰۰۰	۱۰/۷۵۷	۰/۵۷۰	از مکان‌های مذهبی موجود در ناحیه راضی هستم	۵۴	رفاه معنوی	
		۰/۷۹۱	از نحوه حفاظت از فرهنگ محلی ناحیه خوشحال هستم	۵۵		
		۰/۸۹۲	احساس می‌کنم وقتی با گردشگران صحبت می‌کنم فرهنگ خود را توسعه می‌دهم	۵۶		
		۰/۷۷۵	از گذران اوقات فراغت و مراکز تفریحی ناحیه خیلی راضی هستم	۵۷		
		۰/۶۶۰	از زندگی معنوی خود در ناحیه خیلی راضی هستم	۵۸		

-تحلیل عاملی قلمرو رفاه سلامت و امنیت (متغیر درونزا): نتایج پیش‌فرض‌های تحلیل عاملی برای انجام عامل‌یابی متغیر قلمرو سلامت و امنیت نشان از این دارد که، ملاک کایزر- مایر- اولکین برابر با ۰/۷۵۰ مبین کفایت نمونه برداری، مشخصه آزمون کرویت بارتلت برای متغیر قلمرو رفاه سلامت و امنیت معنادار بوده و زمینه برای انجام عمل عامل‌یابی برای این متغیر فراهم است.

عامل‌های استخراجی مطابق با فرآیند چرخشی واریماکس مستقل از یکدیگر ظاهر شده و دو بعد را برای عامل قلمرو رفاه هیجانی مشخص کرده است که مطابق با آن، بر اساس بارهای عاملی موجود در گروه متغیرهای مربوط به عامل اول تحت عنوان رضایت از اوقات فراغت و عامل دوم رفاه معنوی نام‌گذاری شده است که نتایج استخراجی مبین این است که در مجموع سه عامل با میزان ۶۱/۹۱۵ درصد واریانس را توضیح می‌دهد.

جدول ۱۰: نتایج و اجزاء تحلیل عاملی گویه‌های مربوط به قلمرو رفاه سلامت و امنیت

مشخصه آزمون بارتلت			معیار کایزر - مایر - اولکین			
Approx. Chi-Square		۸۸۱/۵۵۳	۰/۷۵۰			
Sig		۰/۰۰۰				
مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده	بار عاملی	گویه‌ها	شماره پرسش	عناوین عامل‌ها	عامل
۳/۰۹۷	۳۴/۴۱۵	۰/۶۳۲	چقدر از سلامت خود راضی هستید	۵۹	رفاه سلامت	قلمرو رفاه سلامت و امنیت
		۰/۷۰۹	چقدر از کیفیت آب آشامیدنی در ناحیه راضی هستید	۶۰		
		۰/۷۹۹	چقدر از کیفیت هوا در ناحیه خود راضی هستید	۶۱		
		۰/۵۴۶	اغلب آب را بصورت بطری یا تصفیه شده می‌خورم چون فکر می‌کنم آب تمیز نیست	۶۲		
		۰/۷۴۴	هنگامی که می‌بینم در محیط شهری آشغال ریخته شده، احساس بدی نسبت به گردشگران پیدا می‌کنم	۶۳		
		۰/۶۸۷	آلودگی محیطی امنیت عمومی را تهدید کرده و باعث ایجاد خطرات بهداشتی می‌شود	۶۴		
۱/۳۴	۱۴/۹۳۱	۰/۷۳۵	چقدر از پاکیزگی محیطی در ناحیه خود راضی هستید	۶۵	رفاه امنیت	
		۰/۶۵۱	چقدر از آرامش و امنیت موجود در ناحیه خود راضی هستید	۶۶		
		۰/۴۰۹	چقدر از میزان تصادفات و میزان جرم و جنایت در ناحیه راضی هستید	۶۷		

مایر - اولکین برابر با ۰/۵۰۴ مبین کفایت نمونه‌برداری و مشخصه آزمون کرویت بارتلت برای متغیر کیفیت کلی زندگی معنادار بوده و زمینه برای انجام عامل‌یابی برای این متغیر فراهم است.

عامل‌های استخراجی مطابق با فرآیند چرخشی واریماکس مستقل از یکدیگر ظاهر شده و دو بعد را برای عامل قلمرو رفاه مادی مشخص کرده است که مطابق با آن، بر اساس بارهای عاملی موجود در گروه متغیرهای مربوط به عامل کیفیت کلی زندگی نتایج استخراجی مبین این است که در مجموع این عامل با میزان ۵۳/۷۵۹ درصد واریانس‌ها را توضیح می‌دهد.

عامل‌های استخراجی مطابق با فرآیند چرخشی واریماکس مستقل از یکدیگر ظاهر شده و دو بعد را برای عامل قلمرو سلامت و امنیت مشخص کرده است که مطابق با آن، بر اساس بارهای عاملی موجود در گروه متغیرهای مربوط به عامل اول تحت عنوان رفاه سلامت و عامل دوم رفاه امنیت نام‌گذاری شده است که نتایج استخراجی مبین این است که در مجموع سه عامل با میزان ۴۹/۳۴۶ درصد واریانس‌ها را توضیح می‌دهد.

-تحلیل عاملی کیفیت کلی زندگی (متغیر درونزا): نتایج پیش‌فرض‌های تحلیل عاملی برای کیفیت کلی زندگی نشان از این دارد که، ملاک کایزر-

جدول ۱۱: نتایج و اجزاء تحلیل عاملی گویه‌های مربوط به کیفیت کلی زندگی

مشخصه آزمون بارتلت			معیار کایزر - مایر - اولکین		
Approx. Chi-Square		۱۵۶/۰۵۷	۰/۵۰۴		
Sig		۰/۰۰۰			
مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده	بار عاملی	گویه‌ها	شماره پرسش	عامل
۱/۶۱۳	۵۳/۷۵۹	۰/۸۱۱	در کل چقدر از زندگی خود راضی هستید	۶۸	زندگی کلی
		۰/۸۷۳	چقدر از نحوه گذران زندگی خود راضی هستید	۶۹	
		۰/۴۳۹	کدامیک از گزینه‌های زیر بهترین سازگاری را با احساس شما دارد؟...	۷۰	

نتیجه‌گیری

این مطالعه بحث تأثیرات گردشگری بر روی مدل کیفیت زندگی را بررسی می‌کند و در مورد چگونگی تأثیرات گردشگری بر روی کیفیت زندگی ساکنین جامعه مقصد تحقیق می‌کند و در مدل پیشنهادی رضایت از زندگی که حاصل رضایت از قلمروهای خاص از زندگی است، بحث می‌کند. برای مثال، رضایت کلی از زندگی متأثر از قلمرو رفاه مادی است که شامل احساس مصرف‌کنندگان از رفاه می‌باشد. از آنجایی که مرتبط با مالکیت مادی می‌باشد رضایت از این قلمرو خاص زندگی به هنگام رضایت کلی از زندگی تحت تأثیر ابعاد مختلف اثرات گردشگری می‌باشد که از آن جمله می‌توان از اثرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی گردشگری نام برد، که عبارتند از: ۱- اثرات تلقی ساکنین از تأثیرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی گردشگری بر روی رضایت کلی از زندگی؛ ۲- اثرات تلقی ساکنین از ابعاد گردشگری بر روی رضایت از قلمروهای خاص زندگی (رفاه مادی، اجتماعی، عاطفی و سلامت و امنیت)؛ ۳- اثرات رضایت از چهار قلمرو خاص بر روی رضایت کلی از زندگی. قبل از انجام مطالعه اصلی، یک پیش‌آزمون برای اطمینان از سازه‌ها و مؤلفه‌های پیشنهادی انجام شده است، پیش‌آزمونی که برای اندازه‌گیری روایی و پایایی سازه‌ها می‌باشد. تمرکز این مطالعه بطور خاص بر روی جمعیت ساکنین در شهر تبریز می‌باشد. مطالعه به تأثیرات گردشگری بر روی زندگی ساکنین جامعه مقصد (تبریز) پرداخته است.

از پاسخ دهندگان درخواست شد تا فرم ارزیابی را بر اساس تلقی‌شان از اثرات گردشگری و رضایت از شرایط مختلف زندگی کامل کنند. نتیجه یک نمونه ۴۰۰ نفره قابل استفاده را شامل می‌شد. حدود ۲۷۴ نفر از پاسخ دهندگان مرد و ۱۲۶ نفر زن بودند و بیشترین درصد پاسخگویان به گروه سنی ۳۰-۳۴ ساله اختصاص داشت. دیگر ویژگی‌های جمعیت - شناختی وضعیت تأهل ۱۵/۵ درصد پاسخگویان مجرد و ۸۴/۵ درصد متأهل، ۷۵ درصد از پاسخگویان دارای مدرک تحصیلی دیپلم تا لیسانس و حداکثر ۲۱/۵ درصد شغل‌شان مرتبط با گردشگری، ۲۷ درصد خیلی مرتبط و ۳۱/۵ درصد تا حدودی مرتبط با گردشگری ارزیابی شده است.

این مطالعه یک مدل اندازه‌گیری برای زیر مجموعه‌های هر عامل توسعه و ارزیابی کرده است. نتایج نشان می‌دهد که هر عامل دارای بیش از دو زیر مجموعه می‌باشد هر زیر مجموعه سازه حداقل توسط سه شاخص اندازه‌گیری شده است. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که تلقی از اثرات گردشگری رضایتمندی از قلمروهای خاص زندگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و رضایتمندی از قلمروهای خاص زندگی بر روی رضایت کلی ساکنین تأثیر می‌گذارد و با این وجود تلقی از اثرات گردشگری مستقیماً روی رضایت کلی از زندگی تأثیر ضعیفی می‌گذارد. به علاوه تأثیرات تعدیل‌کننده روابط بین ابعاد اثرات گردشگری و قلمرو خاص زندگی از لحاظ آماری معنادار می‌باشند. بعد از انجام یک پیش‌آزمون بر روی مقیاس‌های اندازه‌گیری هر زیر مجموعه،

می‌کند» با بار عاملی ۰/۶۲۳ کمترین تأثیرپذیری را داشته است.

نتایج تحلیل عاملی مربوط به قلمرو زندگی خاص نشان داد عامل «چقدر از عوارض اخذ شده توسط شهرداری‌ها راضی هستید» با بار عاملی ۰/۸۹۴، عامل «چقدر از شرایط محیطی جامعه محلی راضی هستید» با بار عاملی ۰/۸۳۹، عامل «احساس می‌کنم وقتی با گردشگران صحبت می‌کنم فرهنگ خود را توسعه می‌دهم» با بار عاملی ۰/۸۹۲ و عامل «چقدر از کیفیت هوا در ناحیه خود راضی هستید» با بار عاملی ۰/۷۹۹ بیشترین تأثیرپذیری را از بین مؤلفه‌های قلمروهای خاص زندگی داشته است.

همچنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد عامل «چقدر از گذران نحوه زندگی خود راضی هستید» با بار عاملی ۰/۸۷۳ مهم‌ترین مؤلفه عوامل کیفیت کلی زندگی می‌باشد. با توجه به نتایج پژوهش، در وضع فعلی آثار مثبت تأثیرات گردشگری در تغییرات زندگی ساکنین شهر تبریز اندک است. اما می‌توان در یک بستر تعاملی با مدیریت و برنامه‌ریزی مناسب در آینده بهتر شود. لذا با توجه به پیامدهای فوق، به کارگیری مدیریت و برنامه‌ریزی که بتواند از آثار منفی گردشگری بکاهد و بهترین تأثیرگذاری را روی زندگی ساکنین داشته باشد، تأکید می‌شود.

منابع

۱. استانداری استان آذربایجان شرقی. ۱۳۹۲.
۲. اصغری زمانی، اکبر، شاهرخ زادولی خواجه و رحیم غلامحسینی. ۱۳۹۱. ارزیابی کیفیت زندگی شهری در مناطق حاشیه‌نشین با استفاده از مدل تحلیل عاملی (مطالعه موردی: مناطق حاشیه‌نشین شمال تبریز). فصلنامه جغرافیایی چشم انداز زاگرس، شماره ۱۱.
۳. رضوانی، محمدرضا، سید علی بدری، فرخنده سپهوند و سعیدرضا اکبریان. ۱۳۹۱. گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر بهبود کیفیت زندگی ساکنین روستایی (بخش رودبار قصران، شهرستان شمیرانات). مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال چهارم، شماره سیزدهم.

ارزیابی هر معرف مرتبط با شاخص‌های کلی نشان داد که به غیر از مؤلفه‌های تأثیرات اجتماعی (۰/۶۵)، تأثیرات فرهنگی (۰/۵۹)، قلمرو سلامت و امنیت (۰/۶۴) و کیفیت کلی زندگی (۰/۵۵)، دیگر معرف‌های تأثیرات گردشگری و قلمرو خاص زندگی دارای میزان پایایی بالاتر از ۰/۷۰ بوده‌اند.

در مرحله بعد تحلیل عاملی اکتشافی بر روی اطلاعات جمع‌آوری شده از ۴۰۰ نفر از ساکنین شهر تبریز انجام شد. نتایج مطالعه نشان می‌دهد هرگاه از ساکنین در مورد تأثیرات گردشگری و قلمروهای زندگی خاص پرسش شده، درک آن‌ها هم دارای بعد مثبت بوده است به تعبیری وقتی تأثیرات گردشگری در رابطه با رضایت از زندگی مطرح شده است، درک مثبت آنها با در نظر گرفتن تأثیرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی و قلمروهای زندگی خاص بوده است. به طوری که یافته‌های تحلیل عاملی مربوط به تأثیرات اقتصادی نشان داد، مؤلفه «هزینه زندگی در نتیجه حضور گردشگران افزایش داشته است» با بار عاملی ۰/۸۱۷ بیشترین و مؤلفه «غالب درآمد شهر ناشی از گردشگری است» با بار عاملی ۰/۴۹۹ کمترین میزان تأثیرپذیری را داشته است.

نتایج تحلیل عاملی گویه‌های مربوط به تأثیرات اجتماعی نشان داد، عامل «توسعه گردشگری باعث ایجاد فرصت‌های تفریحی برای ساکنین می‌شود» با بار عاملی ۰/۸۱۰ بیشترین و عامل «گردشگری دلیل اصلی تنوع مراکز تفریحی در جامعه است» با بار عاملی ۰/۶۶۸ کمترین تأثیر را داشته است. نتایج مربوط به تحلیل عاملی گویه‌های تأثیرات فرهنگی نشان داد، عامل «گردشگری موجب می‌شود که ساکنین رفتار گردشگران را تقلید کنند و سنت‌های فرهنگی خود را رها کنند» با بار عاملی ۰/۹۰۱ بیشترین و عامل «گردشگری کمک می‌کند فرهنگ محلی زنده نگه داشته شود و هویت فرهنگی حفظ شود» با بار عاملی ۰/۵۶۸ کمترین تأثیر را داشته است. عامل «گردشگری آلودگی محیطی به همراه دارد» با بار عاملی ۰/۸۶۹ بیشترین و عامل «گردشگری مقدار زیادی مواد جامد زاید (زباله) تولید

- tourism development. Journal of Travel Research.
15. Allen, L.R., Long, P.T., Perdue, R.R., and Kieselbach, S. 1988. The impact of tourism development on residents' perceptions of community life. Journal of Travel Research, 27: 16-21. Americans' Perception of Quality of Life. New York: Plenum Press, 2-32 American Psychologist, 33.
 16. Andereck, K.L. 1995. Environmental consequences of tourism: a review of recent research. In S. F.
 17. Ap, J. 1990. Resident's perceptions research on the social impacts of tourism. Annals of Tourism Research, 17.
 18. Aref, F. 2010. Residents' attitudes towards tourism impacts: A case study of Shiraz, Iran. Tourism Analysis, 15(2).
 19. Belisle, F.J. and Hoy, D.R. 1980. The perceived impact of tourism by residents, a case studies in Santa Marta, Columbia. Annals of Tourism Research, 7 (2).
 20. Bryden. J. 1980. Tourism and Development. New York/ London: Cambridge.
 21. Burns, A.C. and Bush, R.F. 1995. Marketing Research. Englewood Cliffs.
 22. Butler, R.W. 1980. The concept of tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. Canadian Geographer, 24.
 23. Cascante, D.M. 2008. Consequences of tourism – based growth on rural community's quality of life: A comparative study of Liberia and Lafortuna, Costa Rica, Dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of doctor of philosophy, The Pennsylvania State University.
 24. Chen, J.S. 2000. An investigation of urban residents' loyalty to tourism. Journal of Hospitality & Tourism Research, 24(1).
 25. Choi, H. 2003. Measurement of Sustainable Development Progress for Managing Community Tourism.
 26. Cummins, R.A. 1996. Assessing quality of life. In R.I. Brown (Ed.)
 27. Cummins, R.A. 1997. The domain of life satisfaction: an attempt to
۴. رضوانی، محمدرضا، علی‌اکبر متکان، حسین منصورریان و محمدحسین ستاری. ۱۳۸۹. توسعه و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی (مطالعه موردی: شهر نورآباد). فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، شماره ۲.
 ۵. رضوانی، محمدرضا، علیرضا شکیبا و حسین منصورریان. ۱۳۸۷. سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدل‌ها و آرایه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی. مجله رفاه اجتماعی پاییز و زمستان، شماره ۳۰ و ۳۱.
 ۶. غفاری، غلامرضا و رضا امیدی. ۱۳۸۷. کیفیت زندگی در برنامه‌های عمرانی و توسعه ایران. مجله رفاه اجتماعی، پاییز و زمستان. شماره ۳۰ و ۳۱.
 ۷. قدمی، مصطفی، ناصر علیقلی‌زاده فیروز جایی و مهدی رمضانزاده لسبویی. ۱۳۸۹. بررسی نقش گردشگری در تغییرات کیفیت زندگی مقصد (نمونه مورد مطالعه: دهستان کلارآباد، شهرستان تنکابن، مازندران). مطالعات اجتماعی ایران، شماره ۱۵۲.
 ۸. گروسی، سعیده و علی نقوی. ۱۳۸۷. سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در شهر کرمان. مجله رفاه اجتماعی، پاییز و زمستان. شماره ۳۰ و ۳۱.
 ۹. لطفی، صدیقه. ۱۳۸۸. مفهوم کیفیت زندگی شهری: تعاریف، ابعاد، و سنجش آن در برنامه‌ریزی شهری. فصلنامه نگرش‌های نو جغرافیای انسانی، شماره ۴.
 ۱۰. مختاری، مرضیه، جواد نظری. ۱۳۸۹. جامعه‌شناسی کیفیت زندگی. تهران: جامعه شناسان.
 ۱۱. منصورفر، کریم. ۱۳۷۹. آزمون‌های ناپارامتریک، دانشگاه تهران.
 ۱۲. هومن، حیدر علی. ۱۳۸۴. مدل یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم افزار لیزرل. انتشارات سمت، چاپ اول.
 13. Ahmed, Z.U., and Krohn, F.B. 1992. International tourism, marketing and quality of life in the third world: India, a case in point, in J. Sirgy, M. H. Meadow, D. Rahtz D., & A. C. Samli (Eds.), Development in Quality of Life Studies in marketing, vol. 4. Blacksburg, Virginia: Academy of marketing Science.
 14. Allen, L.R., Hafer, H.R., Long, P.T., and Perdue, R.R. 1993. Rural residents' attitude toward recreation and

- Doctor of Philosophy in Virginia Polytechnic Institute and State University.
36. Kyungmi, Kim, Uysal, Muzaffer, Sirgy, Joseph. 2013. How does tourism in a community impact the quality of life of community residents? *Journal of Tourism Management*. Volume 36, June 2013.
 37. Lankford, S.V. and Howard, D.R. 1994. Developing a tourism impact attitude scale. *Annals of Tourism Research*, 21.
 38. Lee, Y.J. 2008. Subjective Quality of Life measurement in Taipei, *Building and Environment*, 43(7).
 39. Liu, J.C. and Var, T. 1986. Resident attitudes toward tourism impacts in Hawaii. *Annals of Tourism research*, 13.
 40. Liu, J.C., Sheldon, P.J. and Var, T. 1987. Resident perceptions of the environment impacts of tourism. *Annals of Tourism Research*.
 41. Long, P.T., Perdue, R. and Allen, L. 1990. Rural resident tourism perceptions and attitudes by community level of tourism. *Journal of Travel Research*.
 42. McCool, S.F. and Martin, S.R. 1994. Community attachment and attitudes toward tourism development. *Journal of Travel research*, 32(3).
 43. Milman, A. and Pizam, A. 1988. Social impact of tourism on Central Florida. *Annals of Tourism Research*, 15(2).
 44. Murphy, P.E. 1983. Perceptions and attitudes of decision-making groups in tourism centers. *Journal of Travel Research*, 21.
 45. Norman, W.C., Harwell, R., and Allen, L.R. 1997. The role of recreation on the quality of life of residents in rural communities in South Carolina. In H. Lee Meadow (Ed.) *Development in Quality-of-Life Studies in Marketing*, Vol. 1. Blacksburg, Virginia: International Society for Quality-of-Life Studies.
 46. Peppelenbosch, P. and Templeman, G. 1989. The pros and cons of international tourism to the third world, In T. Singh, H. Vir, L. Theuns & F.M. Go (Eds.). *Frاندfurtam Main: Peterlang*.
 47. Perdue, R.R., Long, P.T., and Allen, L. 1987. Rural resident perceptions and attitudes. *Annals of Tourism Research*, 14.
 - orderchaos. *Social Indicator Research*, 38.
 28. Cummins, R.A., McCabe, M.P., Romeo, Y., and Gullone, E. 1994. The comprehensive quality of life scale (ComQol): Instrument development and psychometric evaluation on college staff and students. *Educational and Psychological Measurement*, 54(2).
 29. Doxey, G.V. 1975. A Causation theory of visitor related irritants: methods and research inferences. In the *Impact of Tourism: Sixth Annual Conference Proceedings*. Salt Lake City, UT: Travel and Tourism Research Association. environment impacts of tourism. *Annals of Tourism Research*, 14, 17-37. Environment, and sustainability – topical volume of compiled papers from a special session of the annual meeting of the national Recreation and Park Association. Minneapolis, MN: Gen. Tech.
 30. Epley, R. Donald & Menon, Mohan., 2008. A Method of Assembling Cross-sectional Indicators into a Community Quality of Life, *social Indicators research*, 88.
 31. Gondos, B. 2014. Relationship between tourism and quality of life-researches at LAKE BALATON, *MakeLearn 2014 International Conference - Human Capital without Borders: Knowledge and Learning for Quality of Life*, Portoroz, Slovenia.
 32. Jurowski, C., Uysal, M. and Williams, D.R. 1997. A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism. *Journal of Tourism Research*, 36(2).
 33. KIM, K. 2002. The effects of tourism upon quality of life of residents in the community, Unpublished doctoral dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University, Retrieved October 10, 2009 from <http://scholar.lib.vt.edu>.
 34. Krannich, R.S., Berry, E.H., and Greider, T. 1989. Fear of crime in rapidly changing rural communities: A longitudinal analysis. *Rural Sociology*, 54.
 35. Kyungmi, K. 2002. The Effects of Tourism Impact Upon Quality of Life of Resident in the Community, *Dissertation*

- research, Progress in Tourism and Hospitality Research, 1.
55. Tosun, C. 2002. Host perceptions of impacts: A comparative tourism study. *Annals of Tourism Research*, 29 (1).
56. Tyrrel, T., and Spauling, P. 1984. A survey of attitudes toward tourism growth in Rhode Island. *Hospitality Education and Research Journal*, 8(1).
57. Weaver, D. and Lawton, L. 2001. Resident perceptions in the urban-rural fringe. *Annals of Tourism Research*, 28 (2).
58. Yingzhi, G., Seongseop, K., and Yong Chen. 2014. Shanghai Residents' Perceptions of Tourism Impacts and Quality of Life. *Journal of China Tourism Research*. 10: 2.
59. ZielinskaWczkowska, H., and dziora - Kornatowska, K.W. 2010. Evaluation of quality of life (QoL) of students of the University of Third Age (U3A) on the basis of socio-demographic factors and health status, *Archives of Gerontology and Geriatrics*.
48. Pizam, A. 1978. Tourism impacts: The social costs to the destination community as perceived by its residents. *Journal of Travel Research*, 16.
49. Raphael, D., Renwick, R., Brown, I., and Rootman, I. 1996. Quality of life indicators and health: current status and emerging conceptions. *Social Indicators Research*, 39.
50. Ritchie, J.R.B. 1988. Consensus policy formulation in tourism. *Tourism management*, 9(3).
51. Ross, G.F. 1992. Resident perceptions of impact of tourism on an Australian city. *Journal of travel research*, 30.
52. Sheldon, P.J. and Var, T. 1984. Resident attitudes to tourism in North Wales. *Tourism Management*, 5.
53. Thomason, P.S., -Crompton, J.L., and Kamp, B.D. 1979. A study of the attitudes of impacted groups within a host community toward prolonged stay tourist visitors. *Journal of Travel Research*, 17.
54. Timothy, D.J. 1995. International boundaries: New frontiers for tourism